

Приложение к ФСОД НОО,
утвержденной приказом №992 от 16 ноября 2022 года

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Усть-Элегестинская средняя общеобразовательная школа
Муниципального района «Кызылский кожуун» Республики Тыва

РАССМОТРЕНА Руководитель МО: <i>Монгуш А.К.</i>	СОГЛАСОВАНА Заместитель директора по УВР: <i>И.Л.</i> /Мадлар И.Л./	УТВЕРЖДАЮ Директор школы: <i>Юржак С.Р.</i> Приказ №139 от 25 августа 2023 года
---	--	---

Рабочая программа по предмету
«Родной язык (тувинский)»
для 3 «а» класса начального общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель:
учитель начальных классов
Баданай С.В.

Усть-Элегест 2023

Тайылбыр бижик

Тыва дыл – Тыва Республиканын ундезин чурттакчылары болур тываларнын торээн дылы. Амгы уеде ол Тыва Республиканын куруне дылдарынын бирээзи апарган. Тыва дыл чугле харылзажырынын эвес, тыва культуранын – улустун аас чогаалынын, литературанын, театр уран чуулунун болгаш радио, теледамчыдылганын, парлалганын, эртемнин, албан - херек кылырынын, ооредилгенин база кижизидилгенин дылы апарган.

Тыва школалар тургустунганынын бирги хунунден эгелээш, тыва дылды тускай эртем кылдыр ооредип эгелээн деп тыва эртемденнер бижип турар.

Тыва дылды эге школага ооредири уругларнын угаан-медерелин, логиктиг боданыышкынын сайзырадырынга, оларны эки мозу-шынарга кижизидиринге, куш-ажылга белеткээринге, уругларнын ниити билиинин, культуразынын деннелин бедидеринге улуг ужур-дузалыг. Школага тыва дылды ооредири уругларга торээн дылынын дугайында эге чада билиглерни бээр, оске эртемнерни шингээдип алырынга дузалыг.

Тыва дылдын программалары школаларнын тургузуунун, сорулгаларынын база тыва дылдын болгаш ниити дыл эртемнинин хогжулдезинин аайы-биле чаартынып турган.

Бо программаны 2-4 класстарның тыва дыл болгаш номчулга кичээлинге таарыштыр тургускан.

Эге класстарга тыва дылды ооредиринин программанын кол **сорулгалары:**

-уругларны медерелдии-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарынга ооредири;

-торээн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээри;

-уругларны ном-биле ажылдаарынга чанчыктырары, номчулга болгаш билиглерже чуткулун хайныктырары;

-номчулга болгаш бижилгенин дузазы-биле бойдушту, ниитилелдин амыдыралын, болуушкуннарны хайгаараары;

-уругларны чечен чогаал оранынче углап, сөстүң уран чурумалдыг овур-хевирин дамчыштыр сөзүглелдин долу болгаш делгем утка-шынарлыын хөй талазындан угаап билип алырынга дузалааар;

-уругларны эки мозу-шынарлыг, идепкейлиг, куш-ажылга ынак, хулээнген херээнге харысалгалыг кижини болурунга, таварышкан бергелерни бот-тускай ажып эртерин болгаш чараш чуулдерни эскерип билиринге кижизидери;

-ооренип турар чуулдерин сайгарып, деннеп, болуктеп, туннеп, тайылбыр кылып билиринге чанчыктырары;

Ниити билиглер, арга-мергежил болгаш ажыл-чорудулганын **аргалары:**

1. Ханы билиг алырынын ажыл-чорудулгазы.

Бир чуул-биле болуп турар болуушкуннун оскерилгезин тывары, хайгааралды аас-биле тайылбырлаары. Деннелге аргазын ажыглап тургаш, деннештирип турар чуулдернин онзагайларын илередири. Хайгаараар, шенелде кылыр сорулга-биле туннелдерни деннештирери.

2. Чугаа чорудулгазы болгаш медээлер-биле ажыл.

Созуглелдернин темазын, кол утказын аас болгаш бижимел хевирге илередири. Монологтуг чугааны тургузары (сумелээн темага, салган айтырыгга); диалогка (чугаага) киржири. Словарьларда, библиотека каталогтарында бар чугула медээлерни кылып, оларны дилеп, шыгжап чанчыгары. Компьютерге ажылдап ооренири. Материалды таблица дузазы-биле коргузери. Медээлерни алфавит болгаш саннар дузазы-биле чурумчудары. «болгаш, азы...», «бир эвес...», «ол...», «чугле ол эвес, а...» дээн чижектиг бодун ужур-уткалыг чугааларны ажыглаары.

3. Ажыл-чорудулганын организаастаары.

Тускай айтышкын, улегер болгаш бодун алгоритм ёзугаар кууселде кылыры. Ооредилге мергежилгелерин чыскаап чурумчудары (Мону канчаар кылырыл?). Ажыл-чорудулганын хыналдазынын болгаш демдээнин аргаларын илередири (Бо чуул шын кылдынган бе?). Берге чуулдернин чылдагаанын илередири (Канчангаш? Чуге?). Берге чуулдерни баш удур илередип алыры (Кандыг бергедеэшкин туруп болурул?). Ажылда частырыгларны илередири болгаш оларны эдери (Частырыглар бар ирги бе?).

4. Демнежилге ажылы.

Эрткен темага хамаарыштыр билиглерин аразында айтыржып, арга-суме катчып, ол ышкаш кылыр ажылды улежип билири.

Класс бурузунун тыва дыл программазын эртемден-методист башкылар **беш-беш бөлүктөрдөн** тургустунган кылдыр тургускан. Бо программа база оларнын ол чуулунге даянган: 1) «Үннер болгаш үжүктөр» 2) «Сөс» 3) «Домак» 4) «Харылзаалыг чугаа» 5) «Чараштыр бижилге». Ынчангаш эртемден-методист башкыларнын санап турары-биле класс бурузунге фонетика, лексика, сос тургузуу, морфология, синтаксис болгаш харылзаалыг чугаа талазы-биле билиглер алыр ужурлуг.

Эге школага **чечен чогаал номчулганын программазы** уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадырынче, оореникчилернин шын чугаалап ооредиринин аргазы – номчулганын чанчылдарын хевирлээри болгаш ону сайзырадырынче угланган. **Номчулга** кичээлдеринин кол **сорулгалары:** 1) номчулганын шын, медреселдиг, аянныг, ыткыр номчуур шынарлары; 2) чогаалда омур-хевирни, созуглелдин утказын шын шингээди алыры; 3) уругларнын чугаазын сайзырадыр болгаш оларга чугаалап, номчуп, дыннап билиринин чанчылдарын билиндирер; 4) уругларнын ном-биле ажылдап, оон билиг тыварынга, номну уруглчу номчуурунга сонургалдыг болурун чедип алыр;

Өөредилге планында «Тыва дыл болгаш номчулга» деп эртемниң туружу:

Базистиг өөредилге планында **төрөөн дылды** өөрениринге 4-кү класска 3 шакты берип турар: 2 шакты тыва дылды өөрениринге, 1 шакты төрөөн чугаа өөрениринге.

Грамматика, шын бижилге, чугаа сайзырадылганы (68 шак)

Катаптаашкын (12 шак)

Домак. Домактың чугула болгаш ийиги черге кижигүннери. Домакта сөстерниң харылзаазы. Домактың сөөлүнге бижик демдектери.

Сөзүглел. Сөзүглелдин янзылары (тоожуушкун, чурумал, угаап бодаашкын) .

Үннер болгаш үжүктөр. Слог. Ажык эвес үннерни дакпырлап бжири. Күштүг болгаш кошкак ажык эвес үннер.

Сөс тургузуу. Чогаалдыг, өскертилге кожумактары. Дефистеп бжири нарын сөстер.

Домак (11 шак)

Домактың чугула болгаш ийиги черге кижигүннери (катаптаашкын). Ийи бөдүүн домактан тургустунган чагырышпаан нарын домак (ниити таныжылга). Эвилел чок болгаш *а, ынчалза-даа, болгаш, биледеп* эвилелдер-биле каттышкан чаңгыс аймак кижигүннерлиг домактар. Санаар үн аяны. Эвилелдер чок (санаар үн аяны-биле каттышкан) база *болгаш, а, ынчалза-даа, биле* деп эвилелдер-биле каттышкан чаңгыс аймак кижигүннерлиг домактарга бижик демдектери.

Диалог болгаш дорт чугаалыг домактарны оларга бижик демдектерин салганын хайгаараары. Адалга дугайында ниити билиг.

Сөзүглел (5 шак)

Сөзүглел – харылзаалыг чугаа дугайында алган билиглерин түннеп быжыглаары: темазы болгаш кол бодалы, сөзүглелдин кезектери, кезек бүрүзүнде домактарны утка талазы-биле харылзаазы, сөзүглелдин планы.

Сөзүглелдин янзылары: тоожуушкун, чурумал, угаап бодаашкын (кол демдектери-биле таныжылга).

Чугаа кезектери (59 шак)

Чүве ады

Хөйнүн санында чүве аттарының падежтерге өскерлири. Чүве адының хамаарылга хевири (ниити таныжылга). Орус дылдан үлегерлеп алган сөстөрнүң падежтерге өскерлири. Оларның шын бижилгези.

Хуу болгаш ниити чүве аттары (ниити таныжылга).

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чүве аттарын таарыштыр шилип билири.

Демдек ады (8 шак)

Укталбаан болгаш укталган демдек аттары.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттарын таарыштыр шилип алыры.

Демдек аттарын шын бижири. Дорт болгаш көжүргөн уткалыг демдек аттарын ажыглаары.

Сан ады (3 шак)

Сан ады, ооң утказы, айтырыглары. Түң болгаш дугаар сан аттары. Сан аттарын чүве аттары-биле кады ажыглаары. Түң болгаш дугаар сан аттарын чугаага ажыглап билири.

А торну (7 шак)

Ат орну, ооң утказы. Арынның ат оруннары болгаш оларның падежтерге өскерлири.

Ат оруннарын чугаага ажыглап билири.

Кылыг сөзү (16 шак)

Кылыг сөзүнүн эге хевириниң дугайында ниити билиг. Кылыг сөзүннүң арыннарга, үелерге болгаш саннарга өскерлири. Кылыг сөстөрнүн шын бижири.

Кылыг сөзүнүн дужаал база даар хевирлерин практика кырынга ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг сөстөрнүн шын бижири, ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг сөстөрнүн шилип билири.

Бодалды илередирде эң-не тааржыр кылыг сөзүн шилири. Харылзаалыг чугаага кылыг сөстөрнүн чаңгыс аай ажыглаарын чайладыры.

Наречие (4 шак)

Наречие – өскерилбес чугаа кезээ. Утказы болгаш айтырыглары. Чугаага хереглели. Эң хереглеттингир үениң, туруштуң дээш өске-даа бөлүктөрнүн наречиелерин чугаага ажыглаары (кжын, дүүн, удавас, өрү, кежилдир, ыткылаштыр дээш о.ө).

Харылзаалыг чугаа (9 шак)

Чугаа, ооң амыдыралынга ужур-дузазы. Өөредилге материалынга аас-биле харыы тургузарының онзагайлары.

Сөзүглел. Сөзүглелдин темазы болгаш кол бодалы. Сөзүглелдин тургузуу. Эдэртигге, чогаадыгга план тургузары (коллективтиг болгаш хууда). Сөзүглел тургузуп тургаш, уран-чечен аргалар ажыглаары: эпитеттер, деңнелгелер, диригжидилгелер дээш о.ө. (хайгааралдар).

Коллективтии-биле азы хууда тургускан план ёзугаар сөзүглелдин эдэртии (долузу-биле, кызырган).

Чурук, диафильм ёзугаар азы көргөн кинофильминде чамдык таварылгалар дугайында тоожуушкун янзылыг чогаадыг.

Чурумал болгаш угаап боданышкын кезектерлиг (элементилерлиг) улуг эвес чечен чугаа (солун таварылга, экскурсия, хайгааралдар дугайында дээш о.ө.)

Ээлдек-эвилең болурунун дүрүмнери. Буруузун миннирде болгаш чөпшээрелге хереглээр сөстөр.

Чыл дургузунда өөрөнгөн чүүлүн катаптаары (6 шак)

Домак. Сөс. Сөстүң тургузуу. Кошкак ытыкыр болгаш кошкак дүлөй ажык эвес үннерни шын бижири. Чугаа кезектери.

Чараштыр бижилге

Үжүктөрдүн дүрзү-хевири шын бижири чыңчылыктарын, сөстөргө, домактарга, улуг эвес сөзүглелдерге оларны каттыштырыарынын чогулмачылыг аргаларын быжыглаары. Дүргөн темп-биле бижири чыңчылыктарын хевирлээр, холдарнын бир дески ритмниг шимчээшкиннерин быжыглаар мергежилгелер.

Үжүктөрдүн шын эвес бижири чайладыр ажыл.

Өөреникчилер-биле хуузунда чорудар ажылдарнын аңгы-аңгы хевирлерин ажыглап тургаш, шын, тода, чараш хол үжүүн чедип алыры.

Шын бижилгезин сактып алыр сөстөр

Автомобиль, арттырар, атташ, библиотека, билет, вагон, вокзал, гараж, глобус, грипп, дууг, завод, инженер, инчөөк, йод, календарь, килограмм, коллектив, командир, комбайн, космонавт, көвүдеттинер, көпөөк, лампа, луноход, мага-бот, металл, медаль, миннир, номчуттунар, огурец, ортумак, оттулар, пароход, повар, портрет, республика, Россия, салют, телефон, трактор, тоттур, туттунар, уран-чүүл, ужур-дуза, уткуур, үен-даян, үлеттинер, үттээр, флот, хавыя, хайыракан, халат, хамааты, хая, хемчээттинер, хөртүк, чакпа, чанныр, ээрежир, чассыг, чаттылар, чаянныг, чижек, чурттаар, чурттакчы, чуртум, шифёр, экскурсия, электри, электростанция, юбка, яблоко, янзы-бүрү.

Өөреникчилернин билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чыңчылыктарына кол негелделер

Өөреникчилер 4-кү классты дооскаш, дараазында билиглерни шынчээди алган турар: өөренип эрткен чугаа кезектери болгаш оларнын ылгавыр демдектери, чыңгыс аймак кежигүннер.

Өөреникчилернин мергежилдери:

өөренип эрткен орфограммалар болгаш пунктуограммалыг (падеж кожумактары, укталган демдек аттарынын чогаадылга кожумактары, кылыг сөзүнүн үе кожумактары, эвилел чок база *ынчалза-даа, а, болгаш* деп эвилелдерлиг чыңгыс аймак кежигүннерге бижик демдектери) 60-70 хире сөстүг сөзүглелди чазыг чок, шын чараштыр дүжүрүп бижири болгаш адап бээрге, бижири;

оожум, аяк, дидим, каът дээн чергелиг сөстөрдүн фонетика-графиктиг сайгарылгазы;

сөстүң тургузуун сайгарары: дазыл, чогаадылга кожумаа, өскертилге кожумаа;

чугаа кезектеринин талазы-биле сайгарары: чүве аттарынын санын, падежин, сан адынын бөлүктөрин, арыннын ат оруннарынын арнын, санын, кылыг сөстөринин санын, арнын, үезин тодарадыр;

өөрөнгөн чугаа кезектерин харылзаалыг чугаага ажыглаар.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чүве аттарын, демдек аттарын, кылыг сөстөрин таарыштыр шилиир;

домактарнын эң бөдүүн сайгарылгазын кылыр, оларнын чугаалаар сорулгазынын аайы-биле янзыларын, чугула болгаш ийиги черге кежигүннерин тодарадыр, домакта сөстөрдүн аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле илергейлээр;

хууда тургустунган план езугаар 80-110 хире сөстүг сөзүглелдин эдертии, солун таварылга, хайгааралдар болгаш экскурсия дугайында улуг эвес чечен-чугаа бижири;

хана солунга чүүл бижири;

харылзажылганын дүрүмнеринге дүүштүр дилегни, четтиргенин, буруузун билингенин, чалалганы, байыр чедиришкенин, чөпшээрешпезин илередир.

Эге школаны дооскан өөреникчилерниң белеткелинге негелделер:

Личностуг:

- Төрөөн дылывыс харылзажырынын база мээ-медереливистиң шынарын көргүзериниң кол чепсээ;
- Төрөөн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири;
- Төрөөн дылын улаштыр өөрениринге сонургалын оттуары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.
- Төрөөн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттырадырынга өөреникчиниң бот киржилгези;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Метапредметтиг

А) Регулятивтиг

- өөренип турар эртемниң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- башкының удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип өөренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациялыг частырыгларны тып билирин боттандырап.
- өөренген темазынга алган билиглерин түңнеп болгаш үнелеп билирин боттандыраы;
- аас болгаш бижимел чугааны дылдың негелдери-биле чогуур үезинде практика кырынга өскертип болгаш ажыглап билири.

Б) Билдилиг

- өөрөдилге даалгаларын күүседип турар үеде херек уjurлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-бүрү словарьларга, справочниктерге даянып билири;
- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүрү схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири;
- белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри;
- дылдың адырлары: үн, үжүк, сөс тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигүнү, бөдүүн домак дугайында алган билиглерин деңнеп, бөлүктөп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, бөлүктөп, түңнеп билири;
- сөсте орфограммаларны янзы-бүрү аргалар-биле хынап билири;
- номчаан сөзүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;
- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;
- библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медерелдии-биле тургузуп билири;
- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири.

Коммуникативтиг

- аас чугаага диологту ажыглап билири;
- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медеглеп чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдынаргаларын чедимчелиг ажыглаары.

Предметтиг:

- өөрөнгөн чугаа кезектерин адап билири;
- сөстүн уткалыг кезектерин (дөстөн аңгыда) аңгылап билири;
- практика кырынга билиглерин ажыглап билири;
- үннер болгапш үжүктөрни, ажык болгаш ажык эвес үннерни;
- кыска, узадыр база өк-биле адаар ажык үннерни, күштүг база кошкак эжеш болгаш эжеш эвес (дүлей болгаш ыыткыр) ажык эвес үннерни;
- ажык эвес үннернин дүлей болгаш ыыткырын;
- чуве аттарын, демдек аттарын, кылыг сөстөрүн, сан аттарын (түң болгаш дугаар), арынның ат оруннарын;
- эвилелдер болгаш артынчыларны;
- дазыл, чогаадылга болгаш өскертилге кожумактарын;
- домактың чугула кежигүннерин (кол сөс биле сөглөкчини), ийиги черге кежигүннерин (аңгылавайн);
- чаңгыс аймак кежигүннерлиг бөдүүн домактарны;
- очулга болгаш тайылбыр словарьларны;
- ийи составтыг бөдүүн домактарның чижектерин;
- уругларга билдингир чогаалдарның аттарын;
- чугаалаар сорулгазының аайы-биле домактарны үн аянын барымдаалап аңгылаарын;
- чуве аттарын тургузуунун аайы-биле сайгарары (хөйнүн санының болгаш падеж кожумактарын аңгылаары);
- бөдүүн домактарда кол сөс болгаш сөглөкчини, сөс каттыжышкыннарын база чаңгыс аймак кежигүннерни тодарадыры;
- өөрөнгени орфограммалар болгаш пунктограммалар кирген 75-80 хире сөстүг сөзүглелди дыңнап тургаш, тода бижири;
- домак эгезинге база хуу аттарга улуг үжүктү бижири;
- сөс иштинге ажык эвес үннерниң үжиүктөрүн дакпырлап бижири;
- сөс эгезинге **т-д, п-б** бижири;

- чаңчыл ёзугаар дүлей т бжиир сөстөрни;
- **-дыр, -дир, -тыр, -тир, -ла, -ле** ... дээн чижектиг артынчыларның шын бижилгези;
- дефистеп бжиир нарын сөстөрни;
- домак сөөлүнге улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин салыры;
- чаңгыс аймак кежигүннерни чартык сек-биле аңгылаары;
- минутада 100 хире сөстүг сөзүглелди шын, тода медеделдиг номчууру;
- сөзүглелче айтырыглар салып билири;
- сөзүглелди уткалыг кезектерге чарары база бөдүүн план тургузары;
- план ёзугаар сөзүглелдин утказын дамчыдары (чугаалаары);
- номчаан чогаалының дугайында чугаалап билири;
- очулга болгаш тайылбыр словарьны ажыглап билири.

3-ку класстын тыва дыл кичээлинин календарь-темалыг планнаашкыны.

Программаның кезээниң ады	План езугаар	Херек кырын-да	Кичээлдин темазы	Оореникчилернин билген туар ужурлуг билиглеринге негелделер	Кичээлдин дугаары	Онаалга
2-ги класска ооренгенин катаптаары			Домак, сөс, үн, үжүк.	Ажык уннер сес: а,ы, о, у, э, и, о, у Ажык эвес ужуктер он ийи. Ажык болгаш ажык эвес ужуктернин ылгалы. Состер,ун,ужук,слог дугайында оореникчилерге билиндирери. Бижикке уннерни ужуктер-биле демдеглээри. Бердинген состер-биле домактарны шын тургузуп билири. Созуглелде домактарнын санын тодарадыры. Ажык эвес уннерни шын адаары. Состун ун, ужуктуг сайгарылгазын кылып билири.	1	
			Домактын чугула кежигуннери Айтырыг, медээ, кыйгырыг домактары.	Аас болгаш бижимел чугаага бир домакты өске домактан ылгап бижири.. Домактын 1-ги созун улуг ужук-биле бижиир. Домак соонга улуг сек, айтырыг демдээ, кыйгырыг демдээ салып билири.	2	
			Слог. состу кожурери	Состерни слогтап , кожуруп билири. чангыс слогтуг состерни кожурери, дакпырлаан ажык эвес ужуктуг состерни кожурерин билири. Созуглелдер-биле ажылдаары.	3	
			Чувелер аттары. Артынчыларны шын бижири.	Кым? Чуу? деп айтырыгларга харыылаттынар состер чувелерни илередир дээрзин билири. артынчыларны шын бижири	4	
			Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер	Канчап тур?, чуну кылып тур? деп айтырыгларга харыылыттынар состер чувелернин кылдыныын илередир дээрзин билири. Домак иштинден ол состерни тып билири.	5	

			Хуу аттарга улуг ужуктер	Хуу аттарны улуг ужуктер –биле бижиир дээрзин билир	6	
			Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состерни домак иштинден тып, оларга айтырыгларны шын салып билири	7-8	
			Хыналда диктант «Коллевити ажыл» Частырыгла – биле ажыл.	Катаптаашкын билиин хынаар	9	
2. Үннер болгаш ужуктер.			Уннер болгаш ужуктер	Уннер болгаш ужуктер дугайын катаптаары. состернин ун ужуктуг анализин кылып билири	10	
			Ажык уннер	Ажык уннер адап турда чугле ыгтан тургустунар дээрзин, база слог тургузар дээрзин билири	11	
			Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер.	Кыска адаар ажык уннерни чангыс ажык ужук-биле, узадыр адаар ажык уннерни ийи ажык ужук-биле демдеглээри. Состерде ажык ужуктерни адап, тып билири. Ажык, ажык эвес уннер,кыска болгаш узун ажык уннер.	12	
			Өк-биле адаар ажык үннүг сөстөргө кадыг демдек (Ъ)	Өк-биле адаар ажык уннуг состөргө кадыг демдекти (Ъ) хереглөп бижири. Ол состерни шын адап, бижири билири.	13-14	
			Кадыг болгаш чымчак демдектерлиг состер	Чымчак демдектиг (Ъ)состер Чымчак демдекти орус дылдан улугерлепи алган состөргө хереглээри; чымчак демдектиг айлар аттарын сактып бижири.	15	
			Е,ё,ю,я деп ужуктерлиг состер	Й уннуг состерни шын бижири сөсте уннер болгаш ужуктернин саны ден-даа,ден эвес-даа болгулаар.	16	

			Ажык эвес уннер	Ажык эвес уннер дааш уннери болур.Адаарга аас шаптыкка таваржырын ооредир.ажык эвес уннерни сос иштинге шын бижири, катаптаан ажык эвес уннерни ийи ужук –биле бижири	17	
			Хыналда диктант «Арганын санитарлары» Частырыглар-биле ажыл	Дакпырлаан сосстерни шын бижири,дулей ун чанынга дулуй унну,ыткыр уннун чанынга ыткыр унну бижиирин хынаары.	18-19	
			Эгезинде п-т деп уннер кирген сөстөр.	Эгезинде куштуг частышкынныг п-т деп уннерлиг тыва сосстернин эгезинге,орус дылдан улегерлеп алган эгезинде п-т деп кошкак адаар уннерлиг сосстернин эгезинге п-т бижири.	20	
			Катаптаашкын	Ооренип эрткен темаларын катаптаары. Мергежилгелерни кууседири.	21	
			Ооредиглиг эдертиг Частырыглар-биле ажыл	Эгезинде п-т кирген сосстернин шын бижип билирин хынаар. Харылзаалыг чугааны дыннап турган бижимел дамчыдып билирин хынаар	22	
Состер			Состун тургузуу (составы) Дазыл дугайында билиг	Сос бурузу уткалыг кезектерден тургустунар. Состун кол кезээн дазыл деп тодарадыр, оон соонга немежир чогаадылга, оскертилге кожумактарын билиндирер	23-24	
			Чогаадылга кожумактары	Дазылга немешкен чаа сос чогаадыр кожумактарны чогаадылга кожумактары дээрзин билиндирер. сосстерни тургузуп, сос иштинден чогаадылга кожумактарын тып билири	25	
			Оскертилге кожумактары	Состун утказын оскерпес кожумактарны оскертилге кожумактары дээрзин ооредир, сос иштинден оларны тып билиринге чанчыктырары	26	
			Чангыс дазылдыг сосстер.	Чангыс дазылдан укталган ангы-ангы уткалыг сосстерни торел сосстер дээри.	27	
			Сос иштинге катаптаан ажык эвес уннерни шын бижири	Состун соолгу уну-биле кожумактын баштайгы уну домей болза ол кожа ийи унну ийи ужук-биле бижири.	28-29	

			Диктант «Экскурсия»	Арыгже, ыяштар деп состерни тургуузунун аайы-биле сайгарар	30	
			Тып, тик, ток, тырт, теп, тут деп состерни кожумактар немежирге шын бижири	Тып, тик, ток, тырт, теп, тут деп состерге кожумактар немежирге-даа баштайгы уннерин Т-биле эгелеп бижири.	31-32	
			Артынчылар. Дыр, дир, дур, дур, тыр, тир, тур, тур деп артынчы состу бижири	Артынчы состерни мурнунда турар сөзунге дефис-биле тудуштуруп бижирин билиндирер. Сөстү адап турда дыр, дир, дур, дур, тыр, тир, тур, тур деп артынчы состерни эскерип билири.	33-34	
			Дефистеп бижири нарын состер	Ийи дазылдан тургустунган состерни нарын состер дээр. Оларны дефистеп бижири.	35	
			Катаптаашкын	Билиглерни хынап быжыглавышаан, ла-ле-не-на, деп артынчы состер дугайын катаптаар	36	
			Хыналда ажыл	Состун тургузуунун дугайында алган билиглерин хынаар	37	
Чугаа кезектери			Ниити билиглер	Чугаа кезектеринин дугайында ниити билигни алыр. Оларны айтырыглар дузазы-биле ылгап ооренир	38	
			Чуве ады	Чуве адынын дугайында ооренир . Айтырыглар дузазы-биле чуве аттарын ылгап билири Созуглелдин иштинден чуве аттарын тодарадыры Чуве аттарыны хамаарылга хевиринге оскертири	39-40	
			Чуве аттарынын саннарга оскерлири	Чуве аттарын саннарга айтырыглар дузазы-биле оскертири, созуглел иштинден чуве аттарынын саннарын тодарадып билири	41	
			Чуве аттарынын падежтерге оскерлири	Ч.а. кым? Кымнын? Кымга? Кымны? Кымда? Кымдан? Кымче? Чижектиг айтырыгларга харыылаар хевирин Падеж дээри. Падеж кожумаа домакка состернин харылзаазын илередири.	42	
			Чуве аттарынын хамаарылга хевиринин оскерлири	Ч.а хамаарылга хевирин айтырыглар дузазы-биле оскертип билири	43	
			Хуу аттарны шын бижири	Кижилернин фамилия, ады, адазынын адын, хоорай, суурлар, тайгалар, даглар, хемнер, холдер, черлер аттарын Улуг ужук-биле эгелеп бижири	44	

		Диктант Частырыглар-биле ажыл	Чуве адынын дугайында билип алганын хынаар	45		
		Демдек аттары.	Кандыг? Чулуг? Деп айтырыгга харыылаттынар сосстернин ужур-дузасынын дугайында ооредир.Чувелер ылгавыр демдектерлиг болур, чувелернин ылгавыр демдектерин коргузер сосстер кандыг? Чулуг? Деп айтырыгга харыылаттынарын билиндирер.	46		
		Катаптаашкын	Билиглерни хынап быжыглаар	47		
		Чурук ёзугаар чогаадыг « Куску арыгда»(99)	Белен план болгаш чурук ёзугаар чогаадыгны бижип билири	48		
		Сан аттары	Чувелернин санын болгаш дугаарын коргузуп, чуве аттары-биле холбашкан чоруурун ооредир. Болуктерге чарлырын билиндирер	49		
		Эдеринчилер	Домакка сосстернин харылзаазын илередир сосстерни эдеринчилер дээри. Оларны хамаарышкан созунден ангылап бижири.	50		
		Кылыг сосстери. Канчанган? Канчап тур? Канчап турлар? Канчаар?	Чувелернин кылдыныын илередир сосстер чугле канчап тур? Деп айтырыгдан ангыда, канчанган? канчаар? Канчап турлар? Деп айтырыгга базахар-р дээрзин практика кырынга таныштырар.	51		
		Болбас хевирнин кылыг сосстери	Болбас хевирнин кылыг сосстерин тургузуп билири	52		
		Кылыг созунун уелерге оскерлири	К.с.уелерге оскерлири. Амгы уе, Келир уе, эрткен уе деп уелерге чарары, илередир уткалары	53		
		Кылыг созунун амгы уези	Кылыг созунун амгы уезинин айтырыгларын шээжилээр. К.с амгы уенин айтырыгларынга оскертип билири	54		
		Кылыг созунун эрткен уези	Кылыг созунун эрткен уезинин айтырыгларын билири. К.с амгы уенин айтырыгларынга оскертип билири	55		
		Кылыг созунун келир уези	Кылыг созунун келир уезинин айтырыгларын билири. К.с амгы уенин айтырыгларынга оскертип билири	56		
		Хыналда диктант	Чугаа кезектеринин дугайында билиин хынаар	57		
		Домак дугайында ниити билиглер	Домак төнгөн бодалды илередир. Оон баштайгы ужуун улуг ужук-биле бижири, домак соонга улуг сек.	58		

			Медээ, айтырыг , кыйгырыг домактары	Домактарны болуктеринин аайы-биле ылгап ооредир, анаа бижик демдектерин шын салыры	59	
			Созуглел-биле ажыл	Бердинген созуглелди номчааш ,оон утказын бижимел дамчыдып билири	60	
			Домактын кежигуннери. Чугула кежигуннери	Домактын 5 кежигунун ооредир. Тус-тузунда онзагай демдектеринге ундезилээш, кол сөс болгаш соглекчи – домактын чугула кежигуннери болур деп уругларга билиндирер	61	
			Домакта санай адаан сосстернин аразын биче сек	Домакта санай адаан сосстернин аразынга биче секти салып билири, ону бижип турар уеде хайгаарап, шын бижик демдектерин салыры	62	
			Домакта сосстернин харылзаазы	Домакта сосстернин аразында харылзаазын тодарадып билири	63	
Чыл дургузун да ооренге нин катаптаа ры			Уннер болгаш ужуктер. Слог досту кожурери	Ооренгенин катаптаар	64	
			Чугаа кезектери	Домактарны сайгарары, чугаа кезектерин тодарадыры	65	
			Созуглел-биле ажыл	Бердинген созуглелдерни номчуп, темазын тодарадып билири, эдерти кыска утказын аас болгаш бижимел дамчыдары	66	
			Состун тургузуу	Чыл дургузунда өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары.	67	
			Хыналда ажыл	Чыл дургузунда оорөнгөн чуулдеринге хыналданы чорудар	68	